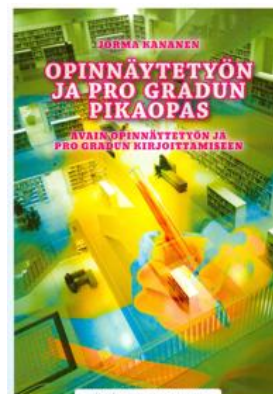

Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas: Hyödyllinen tukimateriaali ohjaajille

Teos: Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas:
Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen
Tekijä: Jorma Kananen
Kustantaja: Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Sarja: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja
Sivuja: 102
Julkaisuvuosi: 2019
Hinta: 39,90 € (Tähtijulkaisut, 11.1.2023)
ISBN 978-951-830-521-0 (Painettu)
ISBN 978-951-830-522-7 (PDF)
ISSN 1456-2332; 262

Johdanto

Tässä kritiikissä arvioidaan teoksen *Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas* (Kananen, 2019) hyödyllisyyttä opinnäytetöiden tekemisen ja ohjaamisen kontekstissa. Teos koostuu 11 luvusta ja kahdesta liitteestä, joissa tekijä käy läpi opinnäytetyön kirjoittamisen keskeisiä haasteita ja antaa vinkkejä niiden ratkaisemiseen. Tekijä, Jorma Kananen, on erittäin kokenut opinnäytetöiden ohjaaja ja alan tietokirjailija. Hän on ohjannut useita satoja ammattikorkeakoulun opinnäytteitä ja kirjoittanut useita tietokirjoja niiden tekemisestä. Julkaisulistan perusteella Kananen erityistä osaamista ovat opinnäytteissä hyödynnettävät tutkimusmenetelmät, joita hän on myös opettanut pitkään korkeakoulutasolla.

Motivaatio tämän teoksen arvioimiseen syntyi ensisijaisesti alan edistämisestä, mutta myös henkilökohtaisesta ammatillisesta kehittymisestä. Minun työhöni yliopistonlehtorina sisältyy paljon opinnäytetöiden ohjaamista. Olen samaa mieltä kirjailijan kanssa siitä, että aihe on erittäin tärkeä. Tämän tyyppisille oppaille on suuri tarve. Monella opiskelijalla opinnäytetyö jää jumiin tai venähtää esimerkiksi työn vuoksi. Tutkielman viivästyessä eteen voi tulla suuria ongelmia. Esimerkiksi työn ohjaaja voi vaihtaa työnantajaa tai aineistoon kohdistuvat eettiset vaatimukset muuttua tehden aineistosta käyttökeltotonta. Mikä viivyttelyn syy kullakin on, voi tällainen opas voi tukea tutkielman pariin palaamista merkittävästi.

Opinnäytetyöt ovat tärkeitä useasta syystä: Ensinnäkin opinnäytetyöt ovat niitä tutkintojen mielenpainuvimpia osia, joiden sujuminen tai sujumattomuus voi jopa ratkaista tulevan alumnin mielipiteen korkeakouluopintojen hyödyllisyydestä.

Toiseksi ne ovat myös merkittävä osa tutkintoa. Minä opetan tulevia kemian aineenopettajia, jotka laativat tutkintonsa aikana kolme opinnäytetyötä. Seminaareineen ne kattavat yhteensä 17 % kandi- ja maisterintutkinnoista. Kolmanneksi opinnäytetyöt ovat laajoja itsenäisen työskentelyn jaksoja, joissa opiskelijoiden taidot syvenyvät ja hioutuvat maistereilta vaadittavalle analyyttiselle tasolle. Samalla oppii vastuunkantoa ja aloitteellisuutta, joilla on erittäin tärkeä rooli työelämässä.

Yleisvaikutelma

Johdannossa tekijä kirjoittaa, että opas on tiivistelmä tekijän aikaisemmista opinnäytetyöoppaista. Tämä on lukijalle hienoinen pettymys, koska sisältöä on liitteenä vain noin 100 sivua, mutta teoksen jälleenmyyntihinta on 39,90 € PDF-versiosta. Yleensä 40 € hintaiset kirjat tarjoavat lukijalle paljon enemmän kuin tiivistelmän.

Teoksen painettu versio on jo myyty loppuun, mutta sitä saa lainattua kirjastoista. Painoksen koko lienee ollut melko maltillinen, mutta siinä ei ole mitään ihmeellistä. On parempi tehdä ensin pieni painos, korjata palautteen avulla pienet virheet ja ottaa sen jälkeen isompi 2. painos. Näin menekistä saadaan 1. painoksen avulla tietoa, jonka pohjalta voidaan tehdä hyvin optimoitu tuotantosuunnitelma seuraavaan painokseen. Samalla vältetään liiallinen makulointi¹.

Teosta ei ole tuottanut ammattimainen kustantamo, mikä näkyy erityisesti kustannustoimituksen puutteena, omakustannemaisessa graafisessa suunnittelussa, kuvituksen epätasaisessa laadussa ja tyylivaihteluja sisältävässä taitossa. Teos on julkaistu Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarjassa².

Sisällöstä

Luvut 1 ja 2: Oppaan ja opinnäytetyön rakenteet

Teos alkaa sekä oppaan rakenteen esittelyllä (luku 1), jonka jälkeen käsitellään opinnäytetyön rakenteeseen liittyvää problematiikkaa (luku 2). Loogisen rakenteen aikaansaaminen on erittäin tärkeää, josta tekijä kirjoittaa seuraavasti: ”*Opiskelijan opinnäytetyön kirjoittamisen suurin ongelma on lähes aina se, ettei hän tiedä työn*

---

¹ Kielitoimiston sanakirja: Painotuotteen mitätöinti

² Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja [Finnassa](#)

rakennetta ja sitä, mitä rakenteen eri osiin tulisi kirjoittaa.”

Olen samaa mieltä siitä, että rakenne on tärkeä ja osien sisällöt ovat noviisille haastavia. Mutta, harvoin opiskelija kohtaa tieteellisen raportin rakenteen ensimmäisen kerran opinnäytetyövaiheessa. Omassa työssäni Helsingin yliopiston Kemian opettajankoulutusyksikössä hyödynnetään tieteellistä rakennetta lähes jokaisessa kirjallisessa työssä. Opiskelijat laativat opintojen aikana noin kymmenen tieteellistä raporttia ennen maisterintutkielmaa. Toki kursseilla ne ovat kevyempiä ja ne tehdään ryhmitöinä. Lisäksi on tärkeää muistaa, että vaikka opinnäytteet laaditaan itsenäisesti, ei opiskelija ole yksin niitä tehdessä. Ohjaaja on tukena rakenteen miettimisessä ja ohjaa sisällön tuottamista. Vertaisilta voi kysyä apua ja vanhoista saman alan opinnäytetöistä katsoa vinkkejä.

Opas ei myöskään ota kantaa tutkimussuunnitelman laatimiseen, jossa suunnitellaan myös tutkielman alustava rakenne. Ymmärtääkseni valtaosa korkeakouluista edellyttää hyväksytyä tutkimussuunnitelmaa tai vähintään työsuunnitelmaa ennen, kuin itse opinnäytetyön kirjoittaminen varsinaisesti alkaa.

Luvussa 1. lukija pääsee heti käsiksi oppaan parhaimpiin ominaisuuksiin eli hiltajaista tietoa sisältäviin johdanto- ja tehtävälaatikoihin. Ne ovat metatason tukipilariteita, jotka ovat erittäin hyödyllisiä opiskelijalle, mutta suosittelen myös ohjaajia perehtymään niihin. Tehtävälaatikoiden kautta käyttäjä voi nauttia tekijän vuosikymmenten kokemuksesta ja ammattimaisesta aiheeseen perehtymisestä.

Luvun 1. tehtävät ovat erityisen tärkeitä, sillä niissä kannustetaan perehtymään työn arviointikriteereihin ja etsimään mahdollinen kirjoitus pohja. Opas ei ota ikänsä vuoksi kantaa saavutettavuuteen, mutta nykyisissä korkeakoulukohtaisissa työpohjissa saavutettavuuteen liittyvät näkökulmat on otettu huomioon. Raportoinnin kohdalla otetaan kantaa myös lähdeviittauksiin, mutta niistä puuttuu neuvoista tärkein. Nykyisin suositus on, että lähteiden tallentamiseen, viittaamiseen ja lähdeluettelon tekemiseen käytetään aina automaattisia viitehallintaohjelmistoja. Jos korkeakoulu ei tarjoa ohjelmistoa, niin voit hyödyntää avointa Zoteroa³.

Opinnäytetyön rakenteelle tekijä esittää kaksi vaihtoehtoa eli klassisen ja mukautetun. Ne ovat täysin valideja, mutta kannattaa keskustella oman ohjaajan kanssa johtopäätösten ja pohdinnan järjestyksestä ja sisällöstä. Ne saattavat erota tekijän suosituksista. Omassa työssä ohjaan paljon kehittämistutkimuksia (Kiviniemi, 2013; Pernaa, 2013). Niissä voidaan soveltaa mukautetun rakenteen mukaista

---

³ <https://www.zotero.org>

tutkimusasetelman esittelyä, mutta muuten kyseinen rakenne ei kehittämistutkimukselle sovi, sillä se ei ota kantaa tuotosten ja interventioiden sykliseen raportointiin.

Luvussa kaksi tekijä vihjaa sarkastisesti, että ohjaajan kanssa rakenteesta tulee keskustella ja noudattaa ohjaajan suosimaa mallia. En ole tästä samaa mieltä. Jokainen ohjaaja, joka tekee myös itse tutkimusta ja arvioi käsikirjoituksia ymmärtää kyllä, että soveltuvia rakenteita voi olla monia. Ohjaajan kanssa keskustelua ei ole mitään syytä pelätä, vaan pyrkiä rohkeasti esittämään oma kanta ja perustella se hyvin. Itsenäisyyteen ja oma-aloitteisuuteen suhtaudutaan korkeakouluissa erittäin positiivisesti.

Luku 3: Aiheen valinta

Aiheen valinta -luku on erittäin onnistunut, sillä se kannustaa refleктоimaan koko opintopolun sisältöpainotuksia aiheen suunnittelussa. Tämä mahdollistaa aiheen rakentamisen aikaisemman osaamisen päälle, ja on siten linjassa Ausubelin mielekkään oppimisen teorian kanssa (Ausubel, 1968). Mutta aiheen suunnittelun kohdalla on myös syytä muistaa, että usein varsinkin ylipistoissa opinnäytetyö suoritetaan osana tutkimusryhmää. Tässä tapauksessa ryhmän tutkimusstrategiset painopistealueet ohjaavat aiheen laajempaa viitekehystä. Mutta tästä huolimatta aiheen päättämässä pyritään usein antamaan opiskelijalle paljon vapautta, jotta se tuntuisi mielekkäältä ja omalta.

Kehittämisehdotuksena tähän lukuun olisi uudistaa jo vanhentunut termi opintoviikot opintopisteisiin. Opintoviikkojen käytöstä luovuttiin Bolognan prosessin myötä vuoteen 2010 mennessä.

Luku 4: Johdannon kirjoittaminen

Hyvän johdannon kirjoittamiseen opas antaa erinomaiset työkalut. Luvun tehtävälaatikossa on algoritmi, jonka suorittamalla johdannon kirjoittamisessa onnistuu jokaisella kerralla. Mutta listaan tulisi lisätä myös rakenteen esittely, sillä johdannon tulisi esitellä tutkielman rakenne perusteluineen. Se on myös käyttöliittymä, jolla luki osaa navigoida relevanttiin sisältöön.

Olen samaa mieltä tekijän kanssa siitä, että johdannon kirjoittamisesta kannattaa usein aloittaa. Se ei tietenkään saa ensimmäisellä kerralla lopullista muotoaan, koska osiota iteroidaan jatkuvasti tutkimuksen ja tutkielman kirjoittamisen edetessä.

Tekijä nimittää johdantoa osuvasti työn ”myyntikirjeksi”. Se on hyvä termi sille, koska tiivistelmä ja johdanto ovat työn näyteikkunat, joiden pohjalta lukija tekee päätöksen tutkimuksen soveltuvuudesta oman työn kirjallisuuteen. Tiivistelmästä puheen ollen, sen kirjoittamista oppaassa ei käsitellä lainkaan. Tiivistelmä on johdantoakin tärkeämpi työn osa, koska se on metatietoa ja siten näkyvillä eri tietokannoissa. Myös hakukoneet hyödyntävät tiivistelmää tutkielman indeksoinnissa.

Luku 5: Tutkimusasetelman kirjoittaminen

Luku 5 on oppaan toiseksi laajin osio, jota vielä syvennetään luvussa 11. Sisällöllisesti luku tarjoaa opinnäytetyön tekijälle hyvän tietopaketin tutkimusasetelman laatimisessa huomioitavista asioista. Erityisesti tutkimusstrategioiden esittely, metodologioiden ja metodien välinen suhde ja luotettavuuteen liittyvät perusasiat on esitetty opinnäytetyön tekemisen näkökulmasta sopivan syvällisesti. Myös luvun kuvat ovat erittäin informatiivisia.

Luvun puutteena on, että tutkimuseettisiä näkökulmia ei käsitellä. Nykypäivänä tutkielmaa ei voi voida hyväksyä, jos esimerkiksi henkilötietojen käsittelyä ja tutkittavien informointia ei ole toteutettu tieteellisten standardien mukaisesti.

Lisäksi olisin toivonut, että tekijä esittäisi luvussa vinkkejä muihin opinnäytetyön tekemistä tukeviin tietokirjoihin. Nyt tekijä esittää lisälukemistoksi vain omia menetelmä-oppaitaan, mutta esimerkiksi mikä tahansa painos Hirsjärven ym. klassikosta *Tutki ja kirjoita* (esim. 2010), Jari Metsämuurosen kirjoittamat tai toimittamat menetelmäkirjat tai vaikka Kimmo Vehkalahden (2019) avoin *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät* tukisivat varmasti jokaisen opiskelijan ja ohjaajan työskentelyä. Nykyisin on tarjolla myös avoimia verkkoresursseja, kuten esimerkiksi Tietoarkiston kattava *Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja* (Tietoarkisto, ei pvm.). Ammattimainen kustannustoimittaja olisi patistanut tekijää monipuolisempaan lähdekirjallisuuden hyödyntämiseen.

Luku 6: Teoriaosan kirjoittaminen

Luku 6 tarjoaa niin ikään erinomaisia vinkkejä teoriaosan laatimiseen. Lisäksi luku tarjoaa kaksi tärkeää oivallusta: 1) Luku korostaa teorian ja empirian välisen yhteyden tärkeyttä. Käytännön esimerkkinä osoitetaan, miten teoriaa voidaan hyödyntää mittarin kehittämisessä. 2) Toinen näkökulma on suhtautua teoriaosan laatimiseen kuten kirjallisuuskatsauksen tekemiseen. Tarkemmin määritellen kyseessä on yleensä narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Tässä yhteydessä tekijä on viitannut

Salmisen (2011) oppaaseen, jonka avulla saa erinomaisen kokonaiskuvan erilaisista kirjallisuuskatsauksista. Mainittakoon, että Salmisen oppaaseen on viitattu noin 2 500 kertaa.

Kehitysehdotuksena tähän lukuun mainitsen, että omassa ohjauksessa opastan opiskelijoita pitämään työpäiväkirjaa. Esimerkiksi tiedonhankinnan hakufraasit, tietokannat, osumien määrät päivämäärineen ja suorilla linkeillä mahdollistavat tiedonhankinnan myöhemmän arvioinnin ja työn jatkamisen. Reflektiivistä päiväkirjaa voi soveltaa tutkimustyön jokaisessa vaiheessa.

Luvut 7–9: Tutkimustulokset, johtopäätökset ja pohdinta

Luvuissa 7–9 käsitellään tulosten kirjoittamista (luku 7), johtopäätösten laatimista (luku 8) ja pohdinnan kirjoittamista (luku 9). Lukuja kannattaa lukea yhdessä siten, että ymmärtää niiden välisen loogisen yhteyden. Tekijä ohjaa lukijaa jäsentämään osioita tutkimuskysymysten avulla, mikä yleensä tuottaa selkeän loogisen rakenteen ja on siten erittäin hyvä lähestymistapa.

Eri metodien tulosten esittämiseen ja eettiseen tarkasteluun opas ei anna vinkkejä, mikä on harmillista oppaan korkean hinnan vuoksi. Vaikka siitä ei ole pyritty tekemään täysin kattavaa esitystä, olisi luvussa 7 syytä avata miten esimerkiksi laadullista aineistoa raportoidaan. Näin lukijan ei tarvitsisi ostaa useita arvokkaita teoksia. Tämän olisi voinut ratkaista myös linkkaamalla muutamia avoimia tutkimusartikkeleita, joiden avulla lukija ymmärtäisi miten eri menetelmillä kerättyä aineistoa voisi raportoida.

Pohdintaluvussa tekijä antaa hyviä vinkkejä osion sisällöstä. Erityisesti peilaus teoriaan on tärkeä näkökulma, joka antaa työlle sen tieteellisen merkityksen. Myös luotettavuuden ja pätevyyden tarkasteluun löytyvät selkeät ohjeistukset. Kuten edellä mainittiin, luvusta puuttuu tutkimuseettisten näkökulmien analysointivinkit.

Luku 10: Työn rakenteen ja tieteellisyyden tarkistaminen

Luku 10 sisältää tarkistuslistan kaikista kohdista, joiden avulla opinnäytteen tieteellisyyden voi tarkistaa. Myös tästä luvusta puuttuu tutkimuseettisten näkökulmien tarkastelu, mutta muuten lista on erittäin hyvä. Luku toimii erinomaisena työkaluna sekä opiskelijalle että työn ohjaajalle. Esimerkiksi taulukon 1 viimeinen sarake on hieno käytännön tason ratkaisu, joka ohjaa lukijan konkreettisesti tarkistamaan löytyykö mainittu seikka tutkielmasta vai ei. Ohjaaja voisi kirjata sarakkeeseen myös arviointiperusteluita.

Lisäksi luku antaa vinkin yleistiedon ja erityistiedon käsittelyyn. Opinnäytetöiden tekijät kysyvät usein, että millainen tieto on sellaista, joka ei tarvitse viitettä. Kananen määrittelee tällaisen tiedon yleistiedoksi. Tässä kukin voi käyttää tervettä järkeä ja keskustella ohjaajan ja vertaisten kanssa tarpeen mukaan.

Tekijällä on mielestäni erikoinen näkökulma tavoitteiden kuvaamiseen. Hänen mukaansa tavoitteen määrittelyä ei tarvita perinteisessä laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa. Minun mielestäni tutkimuksella on aina jokin tavoite, joka ohjaa koko tutkimusta.

Luku 11. Osioiden syventävät osat ja liitteet

Kustannustoimituksen puute näkyy erityisesti teoksen rakenteessa luvun 11 ja liitteen 1 osalta. Teos etenee loogisesti aina lukuun 11 saakka, joka on sekalainen katkaus prosesseja, tutkimusotteisiin liittyviä näkökulmia ja menetelmäkuvauksia. Luku 11 on oppaan selkeästi laajin osio, joka olisi toiston välttämiseksi kannattanut tiivistää ja kirjoittaa loogiseksi kokonaisuudeksi aikaisempiin lukuihin. Esimerkiksi käsitteen määrittelyyn liittyvä problematiikka olisi sopinut oikein hyvin teorian kirjoittamista käsittelevään lukuun 6, jossa aihe on käsitelty kahdella lyhyellä tekstikappaleella.

Liite 1 toistaa niin ikään jo aiempaa sisältöä. Siinä kuvataan opinnäytetyön esimerkkirakenne ja kerrataan, millaista sisältöä eri osioissa tulisi olla. Onneksi opas loppuu erinomaiseen liitteeseen 2, jossa käydään läpi opinnäytetyön rakenne kysymysten muodossa. Liitteen 2 kysymykset ovat loistava keino aktivoida korkeamman tason ajattelutaitoja (Krathwohl, 2002), mikä tukee taatusti opinnäytetyön perimmäistä tarkoitusta eli analyyttisen kriittisen ajattelun kehittämistä.

Yhteenveto

Jorma Kanasen *Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas* vuodelta 2019 on ennen kaikkea tiivistelmä kirjailijan aikaisemmista tietokirjoista, jotka on pyritty jäsentämään opinnäytetyön tekijää auttavaan muotoon. Tässä opas onnistuu kohtuullisen hyvin, mutta suurelta osin opas on hyödyllisempi opinnäytetyön ohjaajalle kuin sen tekijälle. Ohjaajalle opas tarjoaa muistilistoja ja kokeneen ohjaajan hiljaista tietoa, jotka auttavat kehittämään omaa ohjaamista ja tukee oppimateriaalien tuottamisessa. Opiskelijalle opas tarjoaa vinkkejä rakenteesta ja sisällöistä ja tukee alustavaa perehtymistä menetelmiin ja niiden luotettavuuskriteereihin. Oppaasta puuttuvat

tiivistelmän kirjoittamisen osio, tutkimuseettiset näkökulmat ja tulosten raportointiohjeet, minkä vuoksi opas tarvitsee tuekseen muutakin kirjallisuutta. Tämä kritiikki tukee oppaan käyttämistä tekemällä ehdotuksia soveltuvaan lisälukemistoon.

Johannes Pernaa

Kemian opettajankoulutusyksikkö, Kemian osasto,
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto
johannes.pernaa@helsinki.fi

Lähteet

- Ausubel, D. (1968). *Educational Psychology: A Cognitive View*. Holt, Rinehart & Winston.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Kananen, J. (2019). *Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas: Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kiviniemi, J. (2013). Design- eli suunnittelututkimus opetus- ja kasvatusalalla. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (Toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1—Metodin valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (4. p., ss. 220–240). PS-kustannus.
- Krathwohl, D. R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory Into Practice*, 41(4), 212–218. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_2
- Pernaa, J. (Toim.). (2013). *Kehittämistutkimus opetuslalla* [Design-based research in education]. PS-kustannus.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? : Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-349-3>
- Tietoarkisto. (ei pvm.). *Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja*. Tietoarkisto. Noudettu 11. tammikuuta 2023, osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Vehkalahti, K. (2019). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/305021>

Kiitokset

Tämän kritiikin laatimisen on rahoittanut Suomen tietokirjailijat ry. Lue lisää tietokirjakritiikkien apurahoista [täältä](#).

